

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

У цьому числі «Філософська думка» публікує матеріали круглого столу на тему «Війна і довкілля: еколого-етичні та антропологічні виміри», який відбувся 28 березня 2025 року в Інституті філософії імені Г.С. Сковороди НАН України, а також низку статей із цієї проблематики.

Це вже п'ятий круглий стіл у серії започаткованих Інститутом філософії у червні 2022 року обговорень викликів, зумовлених повномасштабною російською агресією в Україні. Хоча окремі питання екологічних впливів теперішньої російсько-української війни звучали у виступах учасників попередніх круглих столів, масштаб екологічної катастрофи, спричиненої війною, багатоаспектність і тривалість її наслідків для довкілля, суспільства і людей спонукали присвятити цій проблематиці окремий круглий стіл і тематичний блок «Філософської думки».

З огляду на міждисциплінарний характер теми круглого столу до участі були запрошені не лише філософи, а й представники інших галузей гуманітаристики та природничих наук. Це відповідає усталеній традиції Інституту щодо залучення широкого кола фахівців для обговорення актуальних проблем та налагодження широкого діалогу з пошуку відповідей на виклики сьогодення.

Виступи й обговорення стосувалися не лише прямих екологічних збитків та антропологічних трансформацій, спричинених війною, а й етико-філософських рефлексій над ними. Зокрема, йшлося про вплив війни на геологічне середовище та мінеральні ресурси країни та перспективну оцінку їх як основи соціально-економічного потенціалу країни та її повоєнної відбудови, а також про проблеми водних ресурсів як основи життєдіяльності та підходи до справедливого забезпечення громадян якісною питною водою.

Одним із центральних було питання про вплив російської агресії на українську ідентичність через деструктивні зміни довкілля, про морально-екологічний вимір війни та переосмислення екоциду як етико-екзистенційної катастрофи, а також про способи протистояння їй з опорами на відповідну систему цінностей, зокрема цінність життя. Зазначалося також, що в умовах війни природа є не лише «мовчазною жертвою»

агресії, а й свідком трагічних подій, своєрідним архівом їх у ландшафті нашої пам'яті. Поряд з технологічними аспектами війни значну увагу було приділено осмисленню перетинів війни, довкілля та гендеру, методологічному потенціалу етики турботи для аналізу складного комплексу етико-екологічних та антропологічних викликів воєнного часу й осягнення їх мистецькими засобами.

Круглий стіл став вагомою спробою осмислення війни як явища, що впливає не лише на політичну чи соціальну сферу, а й на екологічний і людський виміри буття з довгостроковими наслідками. Поєднання природничих і гуманітарних підходів дало змогу глибше зрозуміти, як війна трансформує довкілля, систему цінностей та саму сутність людини. Учасники не лише констатували проблеми, а й шукали методологічні та практичні розв'язання їх: від оцінювання екологічних збитків до переосмислення етичних засад спротиву деструктивним наслідкам війни.

Такий діапазон обговорення надав заходу як теоретичної, так і практичної ваги. Сподіваємося, що матеріали круглого столу та тематичні статті стануть стимулом для пошуку інноваційних підходів у подоланні глобальних і локальних криз, спричинених війною. Учасники також висловилися за продовження проведення круглих столів на тему «Війна і довкілля» на регулярних засадах.

Тетяна ГАРДАШУК